

Verzuiling op zijn islamitisch

De moslimomroep

Door Mar Oomen, foto Serge Ligtenberg

Als katholieken en protestanten hun omroepen mogen hebben, waarom dan moslims niet? Zo ontstond de laatste loot aan de boom van verzuild omroepland: de Nederlandse Moslim Omroep.

'Het begint met roddelen en het eindigt ermee dat we onze dochters vermoorden. Dus daar moeten we over praten, over roddelen,' zegt de rapper Riza in Wat nou!? een liveradioprogramma voor jongeren van de Nederlandse Moslim Omroep (NMO). 'Roddelen is een hoofdsonde, zegt de islam. Waarom praten ze daar niet over in de moskee?'

Het is vrijdagavond tegen halftien, de wekelijkse publieksuitzending is net een halfuur bezig en gaat dit keer over eerwraak. Aan de studiotafel eerwraakdeskundige Zeki Arslan, een Marokkaanse woordkunstenaar, de rapper, twee Marokkaanse meisjes en presentator Rinse de Valk. Daarachter op een rijtje houten stoelen nog wat Marokkaanse jongeren, klaar om zich in het debat te mengen zoals zich dat zou moeten afspelen. Maar wat blijkt: eerwraak komt bij de betrokkenen niet voor.

'Onze cultuur kent dat niet,' zegt een van de Marokkaanse gasten aan tafel. 'Eerwraak is boers, achterlijk,' vult Hassna aan, een Marokkaans meisje met lange, losse haren. Wel kunnen de Marokkaanse moslimjongeren (merendeels studenten) meepraten over het tweede thema van de avond: opvoeden. En dan gaat het bijna meteen over huiselijk ouderlijk geweld. 'Het is dreigen, dreigen en dan een tik,' zegt een jongen. 'O,' reageert Hassna, 'dus kinderen zijn ezels: je geeft ze gewoon een tik als ze niet doen wat je wilt.' Dat er verband zou kunnen bestaan tussen roddelen, 'correctieve' mishandeling, verstoting en erger, zoals de rapper suggereert, lijkt geen van de jongeren voor mogelijk te houden. 'Eerwraak is iets van Turken,' verduidelijkt een meisje.

'Effe belle met de imam,' klinkt het intussen vanuit de studio onder roffelende begeleiding van dreunende hardrock. 'Imam Sefa Bagci, wat kunt u ons vertellen over opvoeden en de islam?' 'De profeet heeft zijn kinderen nooit geslagen,' klinkt het door de telefoon, want de geestelijke begrijpt meteen waar het om gaat bij opvoeding. 'En eerwraak?' 'Eerwraak,' zegt hij plechtig, 'past niet in een religieuze context. De islam adviseert je in je woede te beheersen.'

De avond is kenmerkend voor de moeilijke omstandigheden waaronder de moslimomroep moet werken. Hij wil soms veel, maar vaak kan er maar weinig. Terwijl men in Nederland nu eindelijk weleens wil weten hoe het zit met de islam, stuit de omroep vaak op slijtage, vermoeidheid en angst om voor de zoveelste El Mundi-imam van de zoveelste Arrahman-moskee te worden versleten. 'We hebben dagen moeten zoeken naar een Turkse imam die over eerwraak wilde praten,' zegt Rinse de Valk. En iemand vinden om te reageren op de Utrechtse filosoof Herman Philipse die in NRC Handelsblad de islam in Nederland min of meer gelijk stelde met primitieve tribale stammen, was onmogelijk.

Dan is er nog de gewenste kijker en luisteraar, die om te beginnen hopeloos 'divers' is, want het geloof van de Turken is niet dat van de Marokkanen, de Surinamers, de Somaliërs, de Bosniërs of de Afghanen. Verder is de achterban doorgaans helemaal niet benieuwd naar een portret van een vrouwelijke Marokkaanse moskeevoorzitter of naar een

kritische documentaire over de Arabisch-Europese Liga. Het is een groep die gaat bellen als op het tv-scherm een verslaggeefster zonder hoofddoek verschijnt, of als in een televisie-uitzending koranrecitaties door pianospel worden begeleid.

Wat het er ook niet makkelijker op maakt, zijn de verschillen binnen de omroep zelf. Er zijn er die menen dat hun moslimomroep sec over godsdienst moet blijven uitzenden, want zo staat het in de statuten. Anderen willen juist 'de maatschappij op het scherm en in de ether', 'want daar kun je toch niet omheen'. Weer anderen zijn bang 'een soort multiculti-NPS-rubriek' te worden.

Als je vraagt naar de belangrijkste doelen vallen de termen 'platform voor moslimjongeren' en 'emancipatie' opvallend vaak. Tegelijkertijd is er de angst te hard voor de achterban uit te hollen. Vooral de Hollandse redacteuren (geen van allen moslim) zouden 'dikwijls niet willen snappen dat je eerst de onuitgesproken codes in de moslimgemeenschap moet begrijpen om sowieso iets te kunnen bereiken', aldus Abdelghafour El Bacha.

Voorlopig heeft de omroep een veilige oplossing gevonden voor het probleem hoe om te gaan met de islam in een modern land als Nederland. 'De dogma's van de islam,' zeggen eindredacteur radio Yvonne Towikromo (41) en eindredacteur televisie Rachied Alibux (34), 'kent iedereen wel, die hoeven wij niemand voor te schotelen. In de praktische beoefening van de islam zijn daarentegen zoveel verschillen,' zegt Towikromo voorafgaand aan de uitzending Wat nou?! . 'Alleen al onder Javaans-Surinaamse moslims is een niet aflatende strijd gaande tussen de zogenaamde oostbidders en westbidders: moet je met je hoofd of met je billen naar Mekka bidden?'

Daarnaast wil de omroep vooral jongeren helpen te leren leven met de 'regels' van Mohammed in Nederland. Want wat is de bandbreedte van de islam nu eigenlijk: waterpijpen, hasjes en sigaretten zijn heel gewoon in islamitische landen, drank is uit den boze, maar wat zou Allah erger vinden: een borrel of een stickie op zijn tijd? En vrijen voor het huwelijk, hoe zit het daarmee?

'We willen de islam contextualiseren,' zegt Towikromo. 'Dat is zoiets als een uitleg geven aan de koran die past in de Nederlandse samenleving. In de koran staat bijvoorbeeld dat een man vier vrouwen mag trouwen. Wat doe je daarmee als je in Nederland bent? Of: moslimjongeren weten dat ze geen alcohol mogen drinken, maar hier komen ze er voortdurend mee in aanraking. Hoe kunnen ze daarmee omgaan?'

De Nederlandse Moslim Omroep viert deze maand zijn tienjarig bestaan – de uitzendingen van zijn voorganger, de Islamitische Omroep Stichting (IOS), meegerekend, bestaat de omroep eigenlijk al zeventien jaar. Dat is lang en gezien zijn zeer turbulente geschiedenis mag het een wonder heten dat de omroep er nog is.

Net zoals bijvoorbeeld de Ikon en de Humanistische Omroep is de NMO een omroep zonder leden die op grond van artikel 39 f van de mediawet zendtijd heeft gekregen van het Commissariaat voor de Media. Om hiervoor in aanmerking te komen, moet een organisatie (bij de NMO is dat de Nederlandse Moslim Raad, de NMR) een religieuze of geestelijke hoofdstroming vertegenwoordigen. En: per hoofdstroming is maar één zendmachtiging mogelijk.

Als Hollanders zich kunnen organiseren op basis van hun levensovertuiging, moet de overheid in de jaren tachtig gedacht hebben, kunnen nieuwkomers dat ook. Ongeacht waar ze allemaal vandaan komen, ongeacht het aantal stromingen binnen die ene hoofdstroming. En zo werd van boven af een zuil in het leven geroepen die van onderaf in de modder bleek te staan.

'Conflict rond IOS wordt steeds gecompliceerder,' koppen de kranten eind jaren tachtig. En: 'Personeel islamitische omroep bezet kantoor.' Begin jaren negentig is het: 'Ruzies bij

moslims woeden voort.' Resultierend in 1993 in: 'IOS verliest vanaf oktober zendtijd aan Moslimraad.'

De NMO wordt opgericht. De Nederlandse moslim Abdulwahid van Bommel wordt de nieuwe directeur. Maar de in de ogen van het bestuur iets te liberale Van Bommel wordt beschuldigd van financieel wanbeleid en nepotisme door datzelfde bestuur. Hoewel de beschuldigingen onterecht blijken, is Van Bommel al op non-actief gesteld. 'Oproer om moslim-tv', heet het nu in de pers, en 'Verdeeldheid moslims blijft omroep hinderen.'

Langzaam dringt dan ook het besef door dat deze zuil helemaal niet de gelijkmatige levensbeschouwelijk geoliede machine is die Nederland wenselijk acht voor de moslims. Daarvoor zijn die moslims onderling te verschillend: naar nationaliteit, naar etniciteit, en naar geloofsopvatting, ofwel naar kleur van imam, lengte van djellaba, en naar leeftijd voor de hoofddoek.

'Moslims zijn het grootste gevaar voor het voortbestaan van de moslimomroep,' zegt de huidige NMO-directeur Frank William. 'Alle aanvallen op de NMO zijn terug te voeren op afgunst. Onder moslimleiders is mijn baan de meest begerenswaardige positie die je je maar kunt voorstellen.' En William weet waarover hij het heeft.

Toen hij vlak na zijn aanstelling in 1998 eens flink de bezem door zijn personeel wilde halen, kwam als vanzelf de beschuldiging 'William kan niet van de vrouwen afblijven' ('Ik had twaalf nietsnutten in dienst: allemaal vriendjes en vriendinnetjes van bestuursleden die geen enkel verstand van tv- of radiomaken hadden'). 'Ruzie over seksuele intimidatie verscheurt moslimomroep,' kopten de kranten in 1999.

Frank William: 'Nota bene Fatima Elatik (de Amsterdamse islamitische modelpolitica – MO) – zij was destijds voorzitter van het NMO-bestuur – vond dat vier imams de vermeende seksuele intimidatie moesten onderzoeken: die moesten maar bepalen, vond Elatik, of ik wel islamitisch handelde. Toen is de KPMG ingeschakeld; gelukkig leven we in een land waarin beschuldigingen bewezen moeten worden.'

Nadat hij zijn personeel 'gezuiverd' had, zette hij het bestuur de deur uit (alleen letterlijk: de bestuursleden mochten voortaan niet meer in hetzelfde gebouw gehuisvest zijn als de programmamakers) en bepaalde hij dat geen enkel programma meer vóóraf getoetst mocht worden.

Sindsdien is het rustiger geworden bij de moslimomroep. Maar de van religieuze 'bewakers' ontdane omroeporganisatie krijgt ook nu weer kritiek. Islamoloog en NMO-adviseur Sjoerd van Koningsveld vindt dat de NMO ook 'nestgeur' moet verspreiden. De moslimomroep, zegt hij, moet niet vergeten dat het overgrote deel van zijn achterban uit vrij traditionele, orthodoxe Turkse en Marokkaanse soennieten bestaat. Die moeten zich ook kunnen herkennen in 'hun omroep'. 'Het voor de gewone moslim opnemen zonder onkritisch te zijn, daar gaat het om. Bovendien heeft die achterban ook behoefte aan puur religieuze uitingen. Als de Ikon of de RKK hun kerkdiensten afschaffen, heb je ook de poppen aan het dansen. Die twee minuten koranrecitatie op televisie is weinig voor een omroep op geestelijke grondslag.'

Toch is een soort gezagsgetrouwe geest die ooit de Nederlandse verzuiling kenmerkte, voelbaar bij de moslimomroep. Waren vroeger kerk, bisschop en pastoor als het ware te ruiken in uitzendingen van de KRO, bij de NMO is het niet zelden dat de moskee, grootmoefi en imam door de camera meekijken. Bijvoorbeeld als in een uitzending over een Iraanse meisjesschool de leerlingen door zwartgesluerde vrouwen bij de ingang van de school worden gecontroleerd op nagellakloze vingers.

Maar er is onmiskenbaar iets gaande. Er wordt, zij het nog voorzichtig, geknabbeld aan oude, onbespreekbare zaken en er wordt gezocht naar een nieuw, jonger publiek. Deze

zomer heeft de omroep zijn radio-uitzendingen in het Turks en Marokkaans afgeschaft (de tv-programma's worden nog wel in het Arabisch en Turks ondertiteld) ten bate van het jongerenprogramma Wat nou?! En in een uitzending over scheiden vertelde een gescheiden Marokkaanse vrouw hoe andere Marokkanen haar zagen: als hoer.

'Vriendinnen die de uitzending hadden gezien,' vertelt de Marokkaanse Malika Amzourou (31), hoofd productie, 'waren eerst furieus. Wat een onzin, zeiden ze, zo dachten Marokkanen niet, en mochten wij als islamitische omroep het woord hoer wel in de mond nemen? Maar als je dan met ze discussieert en zegt: wees eerlijk, dan is het: ja, die vrouw heeft gelijk, zo denken wij echt.'

'De moslimomroep,' zegt Yvonne Towikromo, 'moet het niet hebben van de eerste generatie, die kunnen we toch niet voor ons winnen en van de schotel af krijgen. We richten ons op de tweede, derde en vierde generatie, de groep die nog een wereld te winnen heeft in Nederland.'

Live-radiouitzending van de moslimomroep. Derde van rechts presentator Rinse de Valk
SERGE LIGTENBERG

Copyright © 2003 Weekbladpers Tijdschriften (Onbekend)